

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертацията на докторант Атанаска Чолакова на тема:

ПЪТЯТ НА ШОПЕНХАУЕР ОТ ОСНОВАВАНЕ НА ПОЗНАНИЕТО КЪМ МЕТАФИЗИРАНЕ НА ВОЛЯТА

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Професионално направление: 2.3. Философия

Научна специалност: История на философията

Целта на изследването е да се определи генезисът на волунтаристичния принцип на Шопенхауер и неговата иманентна противоречивост като метафизично основание на „съществуването“, разбирано като обективация на „волята“, както и обосноваването на „антипесимистичния nihilизъм“ като методологическа основа за експликацията на теоретичната възможност за преодоляване на ирационална форма на метафизика.

Така формулираната цел определя тезата на дисертацията, според която докторантът „реконструира Шопенхауеровата философска система като неуспешен опит за ирационална метафизика на волята, която завършва с онтологичния песимизъм..., като този проект се мисли в историкофилософското поле на деветнадесети век като...философски проект,..., който определя иновативно философско тематизиране на субекта в интерпретацията му на волеви субект... като несъзнавана, ирационална и инстинктивна природа“ (с. 7). Формулираните цел и теза на дисертацията могат да бъдат постигнати посредством метода на трансценденталната херменевтика, който обосновава възможността за интерпретативна съпоставимост на философската система на Шопенхауер с езикови структури в изкуството като поезия и музика, както и с нерационални философски модели на битието.

Актуалността на изследването се определя от съвременното развитие на философията във формата на множество рационални и предрационални модели, експлицирани чрез трансцендентални езици, които се противопоставят като възможности за разбирането на „съществуването“. Тази ситуация изисква трансцендентална реконструкция на философски системи, които осмислят „рационалността“ както чрез нейното иманентно разширение, така и чрез предрационални езици, които като битиен език определят „съществуването“ като акт на разбиране.

Изследването на докторанта е насочено към експликацията на ирационалното метафизическо основание на съзнанието във философията на Шопенхауер, като грандиозен опит на немския философ да обоснове предрационалния метафизически хоризонт. В този смисъл дисертацията е актуална, защото нейната иновативност се определя от изследването на границите на херменевтичния език, неговите експликативни възможности и условията за неговото разрушаване при Шопенхауер, които могат да бъдат обобщени като забранителни за езиците на трансценденталната херменевтика.

Дисертационният труд е в обем от 230 стр. и се състои от увод, четири глави, заключение и литература. Литературата съдържа 243 заглавия на български, руски, немски и английски език.

В първата глава *Репрезентативно основаване на познанието* докторантът реконструира проблема за достатъчното основание, който конституира познанието. Анализирани са репрезентативната концептуализация и структуроопределящото понятие „представа“ (с. 20). Обосновано е значението на закона за достатъчното основание, като закон на съзнанието и примата на съзнанието пред разума в репрезентативната гносеология. Осъществен е анализ на закона за достатъчното основание на Лайбниц, и неговото разширено приложение от Шопенхауер като априорен синтетичен закон, който конституира познанието (с. 25). Докторантът осъществява историкофилософска реконструкция

на „каузалността“ като априорно и релационно понятие, определено от Шопенхауер като „необходима промяна“. Анализирани са концептите за каузалността на Томас Рид, Дейвид Хюм и Томас Браун (с. 44-72).

Докторантът обосновава тезата, че репрезентативният модел на Шопенхауер е система на разсъдъчното познание, което ограничава разума и въвежда волята като ирационалното основание на съществуването.

Във втората глава *Експликация на чистото познание: между волята и представата* докторантът обосновава топологията на чистото познание като интенционална форма на представата и еквивалентността ѝ на платоновата идея. Генезисът на чистото познание се определя от съзерцанието на интуицията във естетическата форма на изобразителното изкуство, поезията и музиката. Експликацията на чистата представа показва нейната независимост от закона за основанието, който определя познанието. (с. 79-80) Чистото познание е основа за преодоляване на ирационалната воля (с. 84-89). Основната цел при експликацията на чистото познание е ограничаването на волята спрямо съзнанието. Реконструкцията на чистото познание, чрез платоновото разбиране на идеите, обосновава възможността за неговата независимост от волята.

В третата глава *Метафизираната воля, или „ирационалното“ решение* докторантът анализира волята като метафизическо основание на съзнанието. Това основание е определено от докторанта като преход от рационално към ирационално интерпретиране на съществуването, което задава перспектива за ново преосмисляне на съзнанието и несъзнаваното. Докторантът анализира понятието воля и елиминирането на разума като метафизично основание (с. 124). Следствието от тази елиминация е обективизацията на волята, която определя песимизма на светоусещането като екзистенциално състояние (с. 126-127).

В четвърта глава *„Антипесимистичният нихилизъм на Шопенхауер“* докторантът концептуализира антипесимистичния нихилизъм като

теоретичен център и основа за реконструкцията на волята като метафизично основание. Резултатите от реконструкцията очертават ясно тенденциите в развитието на предрационалните езици за експликация на трансценденцията. За Шопенхауер волята е трансценденция, която той не може да концептуализира като херменевтичен език. Докторантът показва, че резултатите от опита на Шопенхауер са не само деструктивни, но имат и евристично значение чрез концептуализацията на „нищото“ (с. 192-197).

Значимият резултат на докторанта се съдържа в параграф 3, в който е осъществена реконструкция на обективацията на волята, която води до деструкция на херменевтичния език, т.е. трансценденталният генезис не може да бъде проявен като битийна съпоставимост на екзистенциални модели. Това означава, че съществуването не е във феноменологична форма и няма битиен смисъл, т.е. безсмисъл. Понятието, което определя границата между смисъла на съществуването и безсмислието на обективациите на волята е „нищото“. Херменевтичният език открива трансценденталния смисъл на съществуването в неговия езиков генезис, което означава, че структурата на езика задава границите на феномена. Нищото възниква в съзнанието и разрушава рационалността като елиминира закона за достатъчното основание.

Докторантът определя много точно тази форма на съзнание като тотална лишеност от трансцендентално основание – „без“. Волята „сама по себе си“ оставя съществуването да бъде „само по себе си“. Това метафизично изоставяне се определя от понятието „нищо“. Нищото пребивава като тотална лишеност на съзнанието, което ни насочва обратно към откриването на трансценденталния смисъл на съществуването. Осъзнатото пребиваване на субекта в нищото е основата на трансценденталния опит за откриването на смисъл и релативизирането на „без“ към лишеността, което означава откриване на феноменологизираното съзнание.

В този смисъл докторантът обосновава „нищото“ като фундаментално понятие, което релативизира „нешастното съзнание“ като форма на песимизма и насочва към отвъдността на съществуването, която задава смисъл. Нищото е пределът на негативното съзнание, което насочва към неизвестното „отвъд“, което за съзнанието остава бездна ако не възникне битийният език.

На тази основа ще отбележа, че теоретичното достойнство на дисертацията, е че, докторантът определя песимизмът като неметафизично понятие, което не може да бъде концептуализирано от трансценденталния херменевтичен език. Нищото е концептуализирано от Шопенхауер като релативна форма на негативното съзнание, която съдържа актуалното „отвъд“ като пребиваване не на ръба на бездната, а в бездната. В този смисъл приемам за метафизично обоснована тезата на докторанта за „антипесимистичния nihilизъм“ на Шопенхауер. Тезата на г-жа Чолакова е синтетична, което означава, че като форма на синтетично знание нейното обосноваване има непременно иновативен резултат.

Подходът на докторанта е оригинален, защото метафизическата концептуализация на „нищото“ типологизира две форми на съзнанието: абсолютизирана негативна форма и релативизирана негативна форма. Първата форма не може да бъде метафизически концептуализирана, което е показано от докторанта в експликацията на песимизма в литературата и интерпретациите на безсъзнателното (с. 160-190). Втората форма е концептуализирана от Хегел във „Феноменология на духа“ и Шопенхауер, разбира се от позицията на различни философски принципи. Именно метафизическото осмисляне на „нищото“ е методологическата основа, която дава възможност на докторанта да обоснове тезата, че смисълът на съзнанието се определя от трансценденцията, но не и чрез волята, която не феноменологизира съществуването. В този смисъл докторантът показва, че концептуализацията на „нищото“ като критика на волята е изход към трансценденцията. На основата на разширеното понятие за трансценденция, което ограничава псевдо метафизическото понятие „воля“, докторантът осъществява

реконструкция на Шопенхауеровата идея за „нищото“ в развитието на европейската философия.

Обоснована е тезата на докторанта, че естетическото интуитивно съзерцание „моментно“ преодолява деструкцията на волята като опит за създаването на предсъзнателен език, който е автономен от волята. Това е опит на Шопенхауер за създаване на херменевтичен език, но който език остава в границите на деструктивния език на волята. Евристиката на изследването на докторанта е в резултата от реконструкцията, който показва необходимостта от експликацията на трансценденцията чрез херменевтичен език, който задава смисъл на съществуването и възможната му рационализация в трансценденталното съзнание.

Напълно съм съгласен с приложената справка за приносните моменти в дисертацията. Петте формулирани приноса са съдържателно експлицирани и аргументирано защитени в дисертацията.

Езикът, на който е написана дисертацията, е прецизен и показва много добрите познания на докторанта в областта на философията на 19 век, както и съвременното евристично влияние на Шопенхауер.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията и е написан според формалните структурни изисквания.

Заклучение: Дисертационният труд на Атанаска Чолакова на тема: „ПЪТЯТ НА ШОПЕНХАУЕР ОТ ОСНОВАВАНЕ НА ПОЗНАНИЕТО КЪМ МЕТАФИЗИРАНЕ НА ВОЛЯТА“ представлява оригинално и завършено изследване, което съдържа значими научни резултати.

Убедено препоръчвам на членовете на научното жури да присъдят на Атанаска Чолакова образователната и научна степен “Доктор”.

16. I. 2015

София

доц. д-р Георги Донеv:

.....